

Bron: VLIZ Fotogalerij - Collectie Daniel Moeyaert, 2008

LOKALE ECOLOGISCHE KENNIS VAN DE VISSERIJ: PLADIJS IN EEN RUIMER ‘PLAATJE’

An Vanhulle

An Vanhulle

Universiteit Gent

Vakgroep Internationaal Publiekrecht, Maritiem instituut,
Universiteitstraat 4, 9000 Gent
E-mail: an.vanhulle@ugent.be

WAT IS LECOFISH?

LECOFISH staat voor het gebruik van lokale ecologische kennis als bijdrage tot de ecosysteembenadering in een duurzaam visserijbeheer. Uit de SPSD II projecten (Science Support Plan for a Sustainable Development Policy, Wetenschapsbeleid, federale overheid) GAUFRE, BALANS en andere wetenschappelijke studies is immers duidelijk geworden dat er nog steeds kenniskloven zijn in verband met de visserij in de Belgische Noordzee. De historische en recente data van de Internationale Raad voor het Onderzoek van de Zee (IROZ of het Engelse acronym ICES) voorzien niet in voldoende geografische gegevens die gebruikt kunnen worden voor een evenwichtig beheer van de visserij dat ook rekening houdt met lokale ecosystemen in de Belgische Noordzee. Dit betekent echter niet dat er geen informatie beschikbaar is over de lokale ecosystemen. Het probleem is dat deze gegevens en kennis vaak te vinden zijn bij experts onder de vorm van persoonlijke ervaring en vaardigheden; en dat deze niet makkelijk toegankelijk zijn voor wetenschappers, beleidsmakers en het brede publiek. Het onderzoeksproject LECOFISH heeft als doelstelling Lokale Ecologische Kennis (LEK) te verzamelen over de fauna en flora in het Belgisch Deel van de Noordzee vanaf 1950 tot vandaag.

WAT IS LOKALE ECOLOGISCHE KENNIS? (LOCAL ECOLOGICAL KNOWLEDGE)

'Lokale ecologische kennis' (LEK) kan worden beschouwd als een kennissysteem of een vorm van 'ecologische kennis' dat verwijst naar kennis over het ecosysteem, waaronder: seizoensgebonden verspreidingspatronen en migratie, ruimtelijke patronen in morfologische kenmerken, paaiplassen, etc. Hierbij is het belangrijk te duiden dat kennis niet een objectief gegeven is. Kennis wordt beïnvloed door meerdere factoren zoals: institutionele wijzigingen, sociale en culturele veranderingen, maar ook door de wijze waarop kennis wordt vergaard en wordt doorgegeven. Kennis baadt in een sociale context en beiden werken in op elkaar. LEK is bijgevolg een sociaal construct. Het begrip 'lokaal' verwijst in dit onderzoek naar de spatiale dimensie, de lokale omgeving. In het project LECOFISH is dit afgebakend als het Belgisch deel van de Noordzee (BDNZ).

Zoals boven vermeld, is LEK een vorm van ecologische kennis. Naast LEK als algemene vorm wordt in de literatuur tevens gebruik gemaakt van 'Traditional Ecological Knowledge' (TEK). Bij TEK worden de klemtonen gelegd op de historische en culturele continuïteit in het gebruik van de bron. Aansluitend wordt geduid op kennis geleerd uit ervaring, familie en de gemeenschap. In het project wordt geopteerd voor het gebruik van LEK, en vertrokken vanuit de stelling dat LEK TEK omvat. Een eerste reden kan worden gevonden in het feit dat LEK ingebed zit in een sociale context en dat tussen deze een wisselwerking optreedt. Kennis wordt niet enkel gecreëerd door persoonlijke ervaring of enkel door de gemeenschap, maar ook door externe factoren zoals wetgeving, technologische evolutie en politieke, economische belangen. Een tweede reden kan gevonden worden in het argument dat 'lokaal' niet noodzakelijk hoeft te verwijzen naar 'traditioneel' zoals enkel de commerciële visserij. In dit onderzoek wordt tevens de recreatieve visserij betrokken vanuit de opstelling dat zij eveneens kennis bezitten over het mariene ecosysteem.

DOELSTELLING

De doelstelling van het project LECOFISH is zowel van theoretische als van praktische aard. De theoretische doelstelling behelst:

- het verbeteren van onze kennis over de lokale ecosystemen in het Belgisch deel van de Noordzee (BDNZ).

Het project vergaart mondelinge visserij- en ecosysteemgerelateerde data en informatie in het Belgisch Deel van de Noordzee voor een periode vanaf 1950 en tot vandaag. Deze informatie wordt verzameld aan de hand van Lokale Ecologische Kennis-methodologie waarbij gebruik wordt gemaakt van interviews. De informatie laat toe de ruimtelijke en temporele verdeling van de visserij-activiteiten en de hoeveelheid vis verder te analyseren in het BDNZ. De informatie wordt vertaald in kaartmateriaal voor het BDNZ.

WERKWIJZE

Het project vertrekt vanuit een bottom-up benadering en is gericht op het Belgische Deel van de Noordzee. Centraal in de studie zijn de interviews met zowel commerciële als recreatieve vissers waarbij ecologische kennis van de vissers (LEK) wordt verzameld. Bij de bevroagden zijn zowel actieve vissers als vissers op rust, met een leeftijd van 33 tot 84 jaar. Het betreft in totaal 20 commerciële vissers uit klein en groot vlootsegment en 12 recreatieve vissers. Verschillende vistechnieken zijn vertegenwoordigd bij deze steekproef. Een typisch interview duurt 2-3 uur en wordt ondersteund door kaartmateriaal. Tijdens deze interviews wordt de ecologische kennis van vissers over de visbestanden en het veranderende zeemilieu in de afgelopen 50 jaar verzameld, en waar mogelijk geografisch beschreven en op kaart aangeduid. Informatie werd verzameld over 58 vissoorten, 11 bodemdieren, 11 vogelsoorten en 5 zeezoogdiersoorten. De resultaten van deze interviews werden onderworpen aan een validatie/interpretatie proces op basis van de wetenschappelijke ecologische kennis (SEK) van de leden van het follow-up comité en door historische gegevens uit de literatuur. In een laatste fase werden de LEK resultaten besproken met de belanghebbenden (vissers, ambtenaren van het visserijbeheer, visserij wetenschappers). In wat volgt worden kort de bevindingen samengevat voor de soort pladijs (*Pleuronectes platessa*).

PLADIJS

Opvallend is dat de pladijs niet zo vaak vernoemd werd in de interviews, hoewel deze soort een niet onbelangrijk deel uitmaakt van de vangsten in de kustwateren sinds de Tweede Wereldoorlog. Ook werd een beperkt aantal 'locaties' aangeduid op het Belgische deel van de Noordzee die interessant zijn of met frequentie bezocht werden voor deze soort.

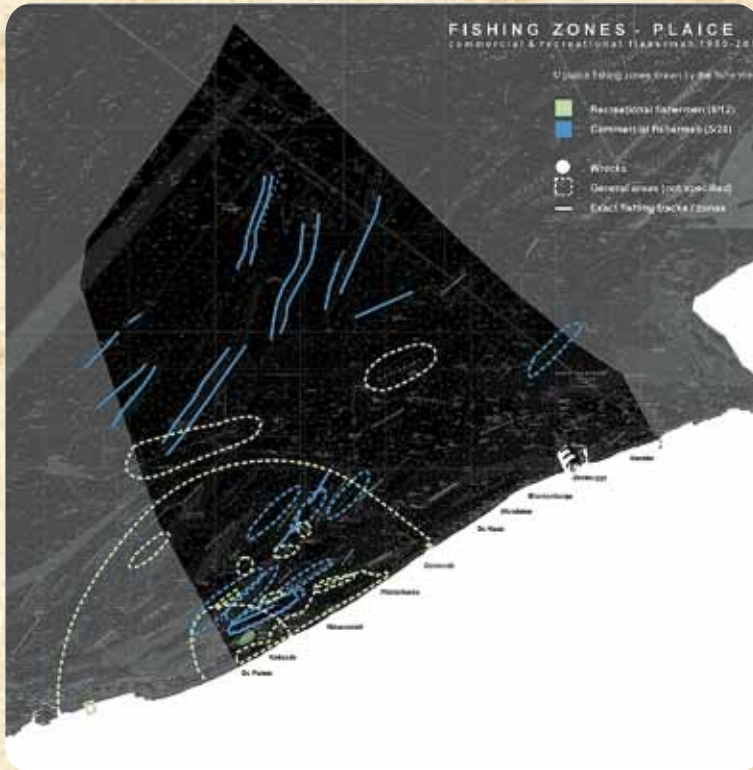

Fig.1 Viszones voor pladijs, aangeduid door vissers op het Belgisch deel van de Noordzee 1950-2010. Groene zones: recreatieve visserij; blauwe zones: commerciële visserij.

Een aantal zaken die door de vissers over pladijs vermeld werden tijdens de interviews:

- Sommige commerciële vissers (4) geven aan dat de jonge pladijs meer frequent te vinden is aan de westkust.
- Enkele vissers vermelden dat de vis 'vetter' is (interessanter voor consumptie) in het najaar (november-januari), in vergelijking met de periode april-juni.
- Wat betreft voedsel items, worden mesheften (4), wormen (3), zeepier (2) en schelpdieren (2) het meest vernoemd.
- Pladijs heeft voorkeur voor een zandige bodem (3) en graaft zich in (1). Wanneer de temperatuur daalt, trekt de soort naar diepere wateren.

- De paaigebieden van pladijs bevinden zich volgens 6 vissers aan de kust van het Belgisch deel van de Noordzee (aan de kustlijn (1), aan het strand (2), het potje, de Broersbank, en Den Oever). Het paaizeizoen werd aangeduid in de maand februari (1).
- Wat betreft vistuig is de boomkor (bij commerciële vissers) en hengelen/slepen (bij de recreatieve vissers) de meest gebruikte. De commerciële vissers melden hierbij een bijvangst van tong (3), kabeljauw (1) en wijting (1). De recreatieve visserij vermeldt tong (1) en garnaal (2).

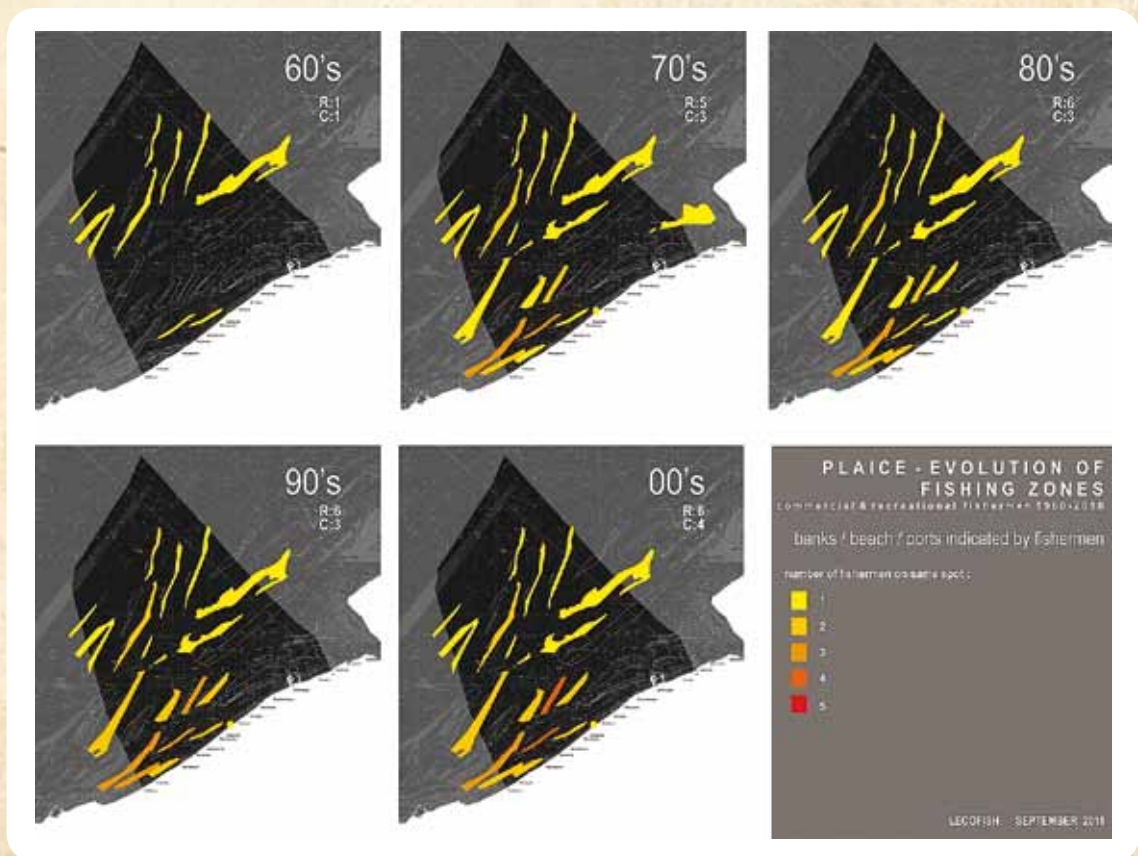

Fig. 2 Viszones voor pladijs: het aantal keer aangeduid door vissers op het Belgisch deel van de Noordzee in opeenvolgende periodes van 10 jaar (1960s tot 2000).

- Wat betreft vangstseizoenen, geven de vissers aan dat de laagste vangsten tijdens de herfst gerealiseerd worden, met hogere vangsten in zomer en winter.

Fig. 3 Vizones voor pladijs: zones aangeduid op het Belgisch deel van de Noordzee, volgens de seizoenen (1960s tot 2000).

Het project wordt gefinancierd door het Federaal Wetenschapsbeleid voor een periode van 2 jaar (2010-2011). Het Maritiem Instituut (Ugent) is uitvoerder van het LECOFISH project.